

Тепе-теңдік теңдеуін

$$\sum F_{st} = 0,$$

құрамыз және сол теңдеуден N анықтаймыз. Сонда

$$N = m \left(g - \frac{v^2}{\rho} \right).$$

Бұл формуладан біз нүктенің нормаль үдеуі еркін түсу үдеуіне тең болған кезде көпірге түсіретін қысым күшінің нольге тең болып, көпірмен байланысты үзілетінін көреміз.

Демек, нүкте v жылдамдығымен көпірдің ең дөңес деріне жеткен кезде, оның үдеуі $a_n = \frac{v^2}{\rho} = g$ тең болған жағдайда автомобиль (нүкте) өз орнықтылығын жоғалтады, яғни ауып кетеді.

Мысал. Автомобиль $v = 90 \text{ км/сағ} = 25 \text{ м/с}$ жылдамдығымен қозғалсын. Көпірдің ең жоғары нүктесіндегі қисықтық радиусы $\rho = 62.5 \text{ м}$ болсын. Сонда $a_n = \frac{25^2}{62.5} \cong g$.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Жолдасбеков Ө.А., Сағитов М.Н. Теориялық механика. Алматы: 2002. — 575 б. — ISBN 9965-13-355-7.
2. А. Ғ. Ибраев, Т. Е. Санкибаев. Теориялық механика. Алматы : Нұр-Принт, 2016. - 287 б.
3. Е.С. Темірбеков, О.Т. Абдрахимов, С. Жунисбеков. Теориялық механиканың негіздері. Кинематика. Алматы: АТУ, 2016. 80 б. ISBN 978-601-263-384-9.
4. Темирбеков Е.С., Бостанов Б.О. Теоретические основы комбинированного вибровозбудителя с беговой дорожкой непрерывной кривизны. / ИММаш, Алматы, 2013. -168 с. ISBN 978-601-280-514-7.
5. Касабеков М. Теориялық механика. Алматы: Алаш, 2006. - 216 с. ISBN 9965-669-55-4

УДК 532.529

КЕУЕКТІ ОРТАДАҒЫ ГАЗДЫҢ СТАЦИОНАРЛЫ ЕМЕС АҒЫНЫН ЕСЕПТЕУ

Әшім Толғанай Мақсатқызы

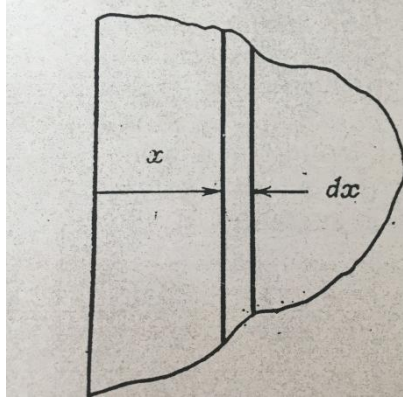
ashim_tolganay@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, механика – математика факультеті,
механика кафедрасының 2–курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: ф.-м.ғ.д., профессор Н.Ж.Джайчибеков

Бұл жұмыста кеуекті ортада газдың таралу кезіндегі оның параметрлерінің өзгеруі қарастырылады ([1]).

Жартылай шексіз кеуекті ортадағы газдың стационарлы емес ағынын қарастырайық ([2]). Бастапқы p_0 қысым кезінде орта газбен біркелкі толтырылсін делік. $t = 0$ уақыты кезінде беттегі қысым кенеттен p_0 -ден p_1 -ге дейін түседі және содан кейін тұрақты деңгейде сақталады. Қысымның өзгерісін зерттеуіміз керек. 1-суретте көрсетілгендей шексіз аз көлем қарастырамыз.

1-сурет

Қойылған есепті шешу үшін $p(x,0) = p_0$, $p(0,t) = p_1$, $p(\infty, t) = p_0$ бастапқы шартымен төмендегі теңдеуді қолданамыз:

$$\frac{\partial}{\partial x} \left(\frac{p \partial p}{\partial x} \right) = \left(\frac{\varphi \mu}{\kappa} \right) \frac{\partial p}{\partial t}$$

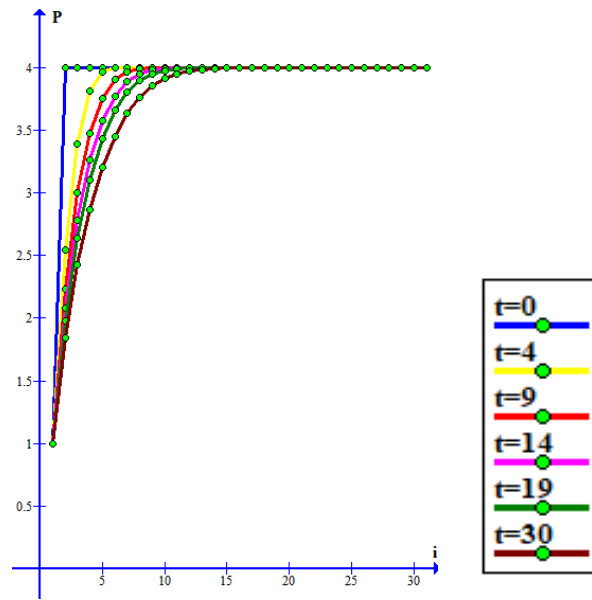
Теңдеуге ақырлы – айырым әдісін қолданып, келесідей түрге келтіреміз:

$$p_i^{n+1} = p_i^n + \frac{\tau}{h^2} \frac{k}{\varphi \mu} \left[p_{i+1}^n (p_{i+1}^n - p_i^n) - p_i^n (p_i^n - p_{i-1}^n) \right]$$

Мұндағы: P - қысым, φ - кеуектілік, κ - ортаның өткізгіштігі, μ - газдың тұтқырлығы, τ - уақыт бойынша қадам, h - x бойынша қадам.

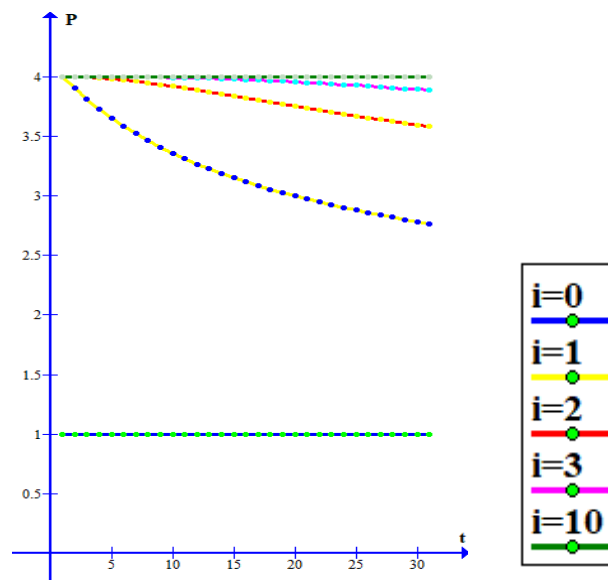
Бұл теңдеуді C++ компьютерлік программасын қолдана отырып шешеміз ([3]). Төмендегі мәндерді мысал ретінде қолданып, қысымның өзгеріс графигін анықтаймыз.

$$h = 0.1, \mu = 0.182, \varphi = 0.2, \kappa = 0.003, \tau = 0.001, p_0 = 4, p_1 = 1$$

2-сурет. Қысымның ұзындыққа тәуелділік графигі

2-суреттен әртүрлі уақыт мезетінде ұзындық бойынша қысымның өсу тәуелділігін көре аламыз.

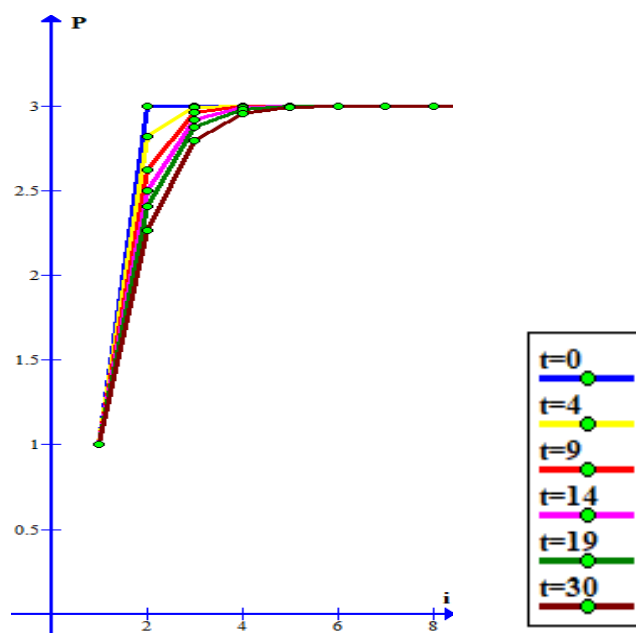
3-сурет. Қысымның уақытқа тәуелділік графигі

3-суретте көріп тұрғанымыздай, ұзындықтың үлкен мәндерін алған сайын, уақыт бойынша қысым бастапқы қысымға жақындап қалыпты күйге өтеді.

Бастапқы қысымнан басқа параметрлердің шамаларын өзгертусіз қалдырып ,бастапқы қысымды азайтып салыстырып көрейік.

$$h = 0.1, \mu = 0.182, \varphi = 0.2, \kappa = 0.003, \tau = 0.001, p_0 = 3, p_1 = 1 \text{ мәндері берілсін.}$$

Қысымның өзгеріс графигі:

4-сурет. Қысымның ұзындыққа тәуелділік графигі

4-суретте көрсетілгендей, уақыт өткен сайын қысымның бастапқы қысым мәніне 2-суретпен салыстырғанда тезірек жақындайтының көре аламыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Н.Е.Леонтьев. Основы теории фильтрации. Москва, 2009. – 88 с
2. С.Д.Алгазин. Численное исследование однофазной фильтрации газа в пористой среде.// Прикладная механика и техническая физика. 2011. Т. 52, № 4. С. 136-146.
3. М.К. Хасанов. Математическое моделирование течения газа в пористой среде, сопровождающегося образованием газогидрата. // Новый университет. 2013. № 8-9. с. 11-14.

ӘӨЖ 532.53.03

ГИДРОЦИКЛОНДАҒЫ ПАРАДОКСАЛЬДІ ГИДРОДИНАМИКАЛЫҚ ЭФФЕКТ

Байрақ Дархан, Абылаева Томирис

bairakdarkhan.b@gmail.com

Евразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан
Ғылыми жетекші – PhD, к.т.н., проф. Қасабеков М.И.

Гидроциклонды камерада екі компоненті біртекті сұйықтың қоғалысын зерттегенде гидравикалық тупик және гидравикалық тығын деп аталатын екі физикалық эффект байқалады. Гидравикалық тупик – конустық ұшы төмен қарап вертикаль орналасқан гидроциклонның қарқынды жұмыс жасау кезінде төменгі тесік арқылы сұйықтың ақпау эффектісі.